

ACC. N:R M. 12036:/.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Per Nilsson arbetade i sin ungdom hos baron von Düben på Mjönäs herrgård i Vånga. Byröna var då ett arrende under Mjönäs och arrenderades av en dansk, som hette Littenberg. Torparna under Mjönäs hade somliga ett, andra två eller tre dagsverken i veckan, och andra arbetade efter påfordran. Deras dagsverken började kl. 5 om morgonen och höll på till solens nergång, åtminstone om sommaren. De fick 50 öre om dagen och maten till.

Tröskning med slaga förekom in på 1900-talet. Vandringarna kom efter slagorna, i början av 1900-talet.

Var och en hade sin bit av vägen att laga. Gamla gubbar, som inte längre orkade gå bort och arbeta, stod och slog sönder sten med slägga. Den sönderslagna stenen köptes sedan av dem, som skulle laga vägen.

Små fjädervagnar var förr ganska vanliga, och på de större gårdarna fanns det bolstervagnar. Man hade sjöförbindelse mellan Skärsnäs och Immeln. Från Immeln kom man till Kristianstad pr järnväg. Det var på 80- och 90-talen. Onsdagar, lördagar och söndagar gick båten, och då brukade det samlas mycket folk på bryggorna. Båten hette Framåt, och när den gick i lasttrafik kunde den dra tre-fyra prämar.

Meddelaren var i 15-års åldern, när järnvägen anlades 1885-1887. Bönder och godsägare tog aktier i järnvägen och hade den

således själva. Först byggdes sträckan Kristianstad-Immeln, sedan Immeln-Glimåkra och slutligen förlängdes järnvägen ända till Älmhult. "Det var ett förfärligt liv, när järnvägen byggdes. Rallare och stenhuggare söp ihop, och slogs gjorde de alltid. Vanligt folk kunde inte få åka ifred på tåget." Efter järnvägens tillkomst reste man inte till Kristianstad oftare än tidigare, men den var bra att ha, när det behövdes.

"När jag började som brevbärare, var linjen 28 km och jag hade 50 kg att bära på. 1901 blev jag brevbärare, och jag slutade 1936. I början gick jag två dagar i veckan, sedan alla söckendagar, och till slut förlängdes linjen till 32 km. Från 1 mars - 1 november gick jag ut på eftermiddagen, resten av året gick jag på förmiddagen. Posten hämtades på Kaffatorps poststation och avlämnades på bestämda platser. Innan postgången ordnades, fick var och en gå ner till poststationen och hämta sin post.

Det fanns inga skjutshäll i trakten omkring Kaffatorp. Den första bilen såg berättaren, när friherrinnan von Düben fyllde 80 år 1903. En av gästerna, en Wachtmeister från Trolle-Ljungby, kom i bil. "Den första cykeln här i trakten, var det en från Villands-Vånga, som hade; han brukade cykla till en syster i Mjönäs, och då kom han här förbi. Cykeln hade ett stort hjul fram och ett litet bak. När han kom cyklande, sprang alla ut för att titta på honom."

ACC. N:R M. 12036:3.

3.
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Man idkade mycken hemslöjd, men produkterna användes inom hushållen och någon försäljning förekom inte. På 1800-talet och även in på 1900-talet hade varje gård sin linäker. När linet hade skördats breddes det ut på marken, och av markens fuktighet och solvärmens blev det skört. Sedan torkade man det, och så bröts det. Brydestugorna var gemensamma för flera gårdar. Grovbrytningen gjordes av karlarna, det kallades att "krassa". Finbrytningen utfördes av kvinnorna.

Emigrationens orsaker: bättre utkomstmöjligheter i Amerika och påtryckningar från redan emigrerade släktingar. Det var inte många, som reste, och emigrationen var störst innan järnvägen kom. En del reste tillbaka till hembygden.

Förr fick man fiska fritt i Immeln. Bönderna fiskade till husbehov, men sålde litet grand, De vanligaste fiskarna var gädda, som togs på värarna, aborre, mört, brax och sik, som togs i garn om efterhösten. Fisken koktes eller stektes, en del saltades in.

På Mjönäs fick folket inte något kaffe. Pigorna hade i stället 5 kr om året i kaffe pengar. Frukosten kl. 7 om morgonen bestod av salt sill, potatis, grovbröd av rågmjöl och flott. På helgdagsmorgnarna fick man smör.

Middagen var riklig och maten omväxlande. I allmänhet bestod huvudmålet av soppa eller stuvning och rökt fläsk. Till detta åt man skummjolk på vintrarna och surmjolk på somrarna. Till kvällsmat fick man potatisgröt.

Slaktare gick omkring i gårdarna och slaktade. Kött och fläsk saltades in. Köttet röktes aldrig, men fläsket rökte man.

När slakteriet i Kristianstad startade i början av 1900-talet, började man äta hästkött. Förut hade ingen ätit hästkött, man trodde det var orätt, och hästen ansågs vara oren. Rackaren slaktade och flädde hästarna. Rackare-Eliasson från Fjälkinge gick omkring ända in på 1900-talet. Meddelarens far hade någon gång i början av 1900-talet varit i Kristianstad och köpt rökta hästkött. Det var första gången fadern åt hästkött, och han tyckte, att det smakade bra, men modern ville inte äta av det. "Det var genant, att äta hästkött."

Svamp åt man inte. Inte ens under nödåren plockade man svamp, eftersom man inte förstod sig på att använda den. Den enda svampsort man kände till var kantareller. På Mjönäs plockade herrskapet mycket svamp, både kantareller och champinjoner. Det var endast herrskapet, som sedan åt av svampen.

Man konserverade inte på den tiden. Det enda, som koktes in var gröna ärter. De stoppades i bleckburkar, som zinkades igen och koktes i stora bykgrytor. Äpplen och päron torkade man. Ägg lades ner i kalk.

Friherrinnan von Düben på Mjönäs höll aldrig höstgillen för sitt folk. Nuförtiden har man inga stora gillen och kalas, i varje fall inte i hemmen. Man hyr lokaler. Detta har man börjat med de senas-

ACC. N:R M. 12036:5.

5,

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

te åren.

Hylle användes mycket som läkemedel. En mæster eller faster till Jytte-Månsson i Mjönäs var läkekunnig. Hon levde i mitten av 1800-talet, och hon använde mycket läkemedelsväxter.

Folk trodde, att det fanns sådana, som kunde skaffa fram tjuvgods. Man hade mycket skrock för sig. På påsken satte de stål över sig själva och över dörrarna. De lade salt i mjölken för att ingen skulle kunna förgöra den. Det fanns folk, som kunde förtrol-
la smöret för en. I början av 1900-talet slutade folk upp med att tänka och tala så mycket om skrock.